

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1919 kl. 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner dels angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i socialpolitik vid universitetet i Uppsala och Lund, dels ock om åvägbringande av utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i nationalekonomi inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 84, har herr G. H. von Koch hemställt, att riksdagen behagade besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta om utredning angående inrättandet av professorer i socialpolitik vid Uppsala och Lund universitet och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Motionerna.

I en likaledes inom första kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 111, hava herrar Örne och Bäckström hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsamt och allsidigt utreda frågan om inrättande av en professor i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid vardera av universitetet i Uppsala och Lund samt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

I avseende å motiveringarna till nämnda yrkanden tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionerna från kanslersämbetet för rikets universitet, som i ärendet hört vederbörande akademiska myndigheter. Kanslersämbetet har erinrat, att ämbetet i underdånig skrivelse den 30 september 1912 angående riksdagspetita för universitetet i Uppsala gjort framställning om proposition

till riksdagen om inrättande av en professur i nationalekonomi vid nämnda universitet samt förklarar att för den händelse riksdagen skulle finna skäl att i anledning av motionerna begära utredning och förslag, ämbetet givetvis icke hade något i och för sig att invända mot en sådan åtgärd från riksdagens sida. Beträffande övriga yttranden i ämnet hänvisas till bilagorna vid detta utlåtande.

Utskottet.

Utskottet finner för sin del de i förevarande motioner gjorda förslagen synnerligen beaktansvärda, vilken mening även i de i ärendet infordrade yttrandena gjort sig gällande. En utredning för att närmare må kunna ådagaläggas i vad mån behovet av ytterligare målsmän vid universiteten för ifrågavarande ämnen kan anses föreligga synes därför önskvärd.

Enligt den uppfattning utskottet, närmast på grund av de i ärendet avgivna yttrandena, bildat sig i frågan torde knappast vara erforderligt, att, åtminstone för någon tid framåt, vidtagna åtgärder för inrättande av särskilda professurer uti vartdera av ifrågavarande ämnen. Båda dessa torde utan större olägenheter kunna tills vidare ingå i en och samma professur.

På vilket av nämnda ämnen huvudvikten bör läggas är givetvis en fråga, som först efter ytterligare utredning kan närmare fastställas. Särskilt på de skäl, som av professorn Nils Wohlin i hans yttrande till filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala protokoll anförts och till vilket yttrande utskottet, med instämmande i väsentliga delar även i övrigt, hänvisar, anser sig dock utskottet för närvarande mest benäget att förorda att vid vartdera av universiteten upprättas en professur i nationalekonomi och socialpolitik med nationalekonomi såsom huvudämne.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta skyndsamt och allsidigt utreda frågan om inrättande av en professur i nationalekonomi och socialpolitik inom filosofiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund samt förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 16 maj 1919.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Bergman, Hulling, Malkolm Petterson, Schyller, Lillienau* och *Oscar Olsson*.

Yttranden över motionen nr 84.

Filosofiska fakultetens i Uppsala yttrande.

§ 1.

I anledning av remissen hade professor *Kjellén* av dekanus anmodats att till dagens sammanträde avgiva särskilt yttrande; och föredrog vid nu företagen behandling av detta ärende professor *Kjellén* följande av honom skriftligen affattade yttrande:

»Anmodad att inkomma till dagens fakultetssammanträde med särskilt yttrande angående de föreslagna professurerna i »socialpolitik», får jag i ärendet anföra följande.

Den första fråga, som här inställer sig, är denna: förtjänar ärendet överhuvud beaktande? Äro de föreslagna befattningarna av något behov påkallade eller eljest motiverade? Frågan sönderfaller vid närmare betraktande i tre: om det föreslagna ämnets tidsenlighet, om dess bildningsvärde och om dess anpassningsmöjlighet i förhållande till den bestående universitetsorganisationen.

Vad då först angår *tidsenligheten*, så synes den redan av motionären tillräckligt styrkt. Jag vill här endast understryka en av hans synpunkter: sammanhanget med tidens allmänna demokratiseringsprocess. Om demokratiens inre mening är massans förädling och icke endast massans makt, om makten alltså i grunden är att förstå som ett medel till förädlingen genom sin uppfostran i ansvar, så får man minst av allt förbise den andra och rakare vägen till målet: uppfostran genom upplysning. Vi se här i eminent mening ett statsintresse — knappt något kan i denna tid vara större —: därför bör det ock tillgodoses vid statens anstalter för undervisningen och i högsta instans vid universitetet.

Lika litet synes det böra råda något tvivel om ämnets absoluta *bildningsvärde*, vilket är detsamma som dess specifika universitetsintresse.

Den sociala intresse- och idéstriden: individernas strävan till sammanlutning i grupper, gruppernas kamp med varandra om tillvaron och växten och makten, statens större eller mindre ingripande i reglerande och fostrande syfte — allt detta bildar ett huvudinslag i alla folks inre utveckling, och måste redan på denna grund vara ett betydelsefullt föremål för vetenskaplig uppmärksamhet. Denna sida av saken skall falla ännu klarare i ögonen, då jag här nedan skall söka ge det föreslagna ämnet något fastare konturer.

Återstå alltså i detta sammanhang frågan om *anpassningen* till närvarande organisation av den akademiska undervisningen. Det kan ju icke bestridas, att ämnet står i nära relationer till statskunskapen, som vid båda universiteten är företrädd av självständiga professorer; från hithörande professur i Uppsala ägnas också numera direkt uppmärksamhet däråt. Å andra sidan är det självfallet, att ämnets oerhörda betydelse i samtidens kulturliv ingalunda kan komma till sin fulla rätt vid en undervisning, som både traditionellt och principiellt har sin tyngdpunkt på annat område. Inom statskunskapen kan den s. k. socialpolitiken aldrig bli mera än en intressesfär bland flere, och ingalunda den till uppmärksamheten mest berättigade.

På denna punkt sammanhänger frågan tydligen mycket nära med frågan om tidsenligheten: ju starkare det aktuella behovet framträder, desto svårare blir det att finna det tillgodosett inom statskunskapens bestående ram. Man kan diskutera nyttan av en undervisningsordning, som springer före det praktiska livet med dess intressen och behov; men det lär obestridligen vara till skada, om organisationen stannar allt för långt efter livets egen utvecklingsgrad. Detta synes nu verkligen ha blivit fallet på den specifikt medborgerliga kunskapens område. Medan dess vikt och värde ur alla synpunkter vuxit i oavslätlig och stark stegring, representeras den alltjämt vid universiteten (utanför deras speciellt juridiska fakulteter) av ett enda ämne, statskunskapen, som därtill icke ens åtnjuter förmånen av full likvärdighet med andra som examensämne (i lärareexamen). Här synes verkligen föreligga ett stort behov av den art, som renderat Uppsala universitet två professorer i historia och Lunds likaledes två i nordiska språk, som ur Uppsala-professuren i nordiska språk utbrutit en särskild professur i svenska språket, som föranlett klyvningar av gamla enhetliga professorer dels i litteratur- och konsthistoria och dels i romanska och germanska språk samt därefter i tyska och engelska. Det vore följaktligen att anse endast som ett led i en välkänd och naturlig utveckling, om bredvid lärostolen i statskunskap sattes nya sådana i speciella samhällsveten-

skaper — jag begagnar tillfället att ur alldes samma synpunkter rekommendera de från annat håll föreslagna professurerna i nationalekonomi.

Härmed är svaret på den först uppställda frågan givet: även ur universitetssynpunkt måste ärendet anses väl värt uppmärksamhet. Men om det sålunda förtjänar utredning, så behöver det ock en sådan, redan på grund av den oklarhet, som vidlåder ämnet i fråga om omfattning och gränser. Man behöver blott läsa juridiska fakultetens yttrande av den 15 dennes med dess vitt skilda meningar i frågan, för att få ett starkt intryck av att en *närmare utredning är av nöden*, innan något beslut i ärendet fattas. Till detta frågans svävande skick har nog framför allt bidragit själva den av motionären åsatta rubriken »socialpolitik». Detta ord har redan fått fast kurs i språkbruket som refererande sig till politik i meningen *statskonst*, alltså en verksamhet, här i sociala syften; ur den synpunkten ligger det här nära till hands att i staten se det verksamma subjektet och i lagstiftningen verket. Sålunda skulle ämnets omfattning bra nära sammanfalla med vad tyskarna kalla »*soziale Fürsorge*», d. v. s. statens ingripande i samhällslivet. Tydligt har saken också uppfattats så inom juridiska fakulteten, då den i sitt gemensamma yttrande identifierar ämnet med »frågor som framträda till praktisk handläggning av de offentliga organen»; det är också ur denna synpunkt, som man inom denna fakultet gjort anspråk på den föreslagna professuren som laga fång. Det är slutligen frågan om vi icke i denna uppfattning också finna huvudkällan till de betänkligheter som tillika framkommit: risken för den vetenskapliga objektiviteten, farhågan att innehavaren av professuren skulle tagas allt för mycket i anspråk för praktiskt lagstiftningsarbete. Något annorlunda ställer sig utan tvivel saken, om man låter ämnet omfatta hela samhällslivet och ser däri framför allt *en deskriptiv vetenskap* om det som är. Då får den fria föreningsbildningen (t. ex. arbetareorganisationen) och sociala självhjälpen tillika med striden mellan parterna på arbetsmarknaden o. d. icke mindre intresse än den statsliga regleringen från ovan. Då blir det också lättare att ge ämnet en naturlig omfattning: dels den *sociala organisationen* (såväl den legala i kommunerna som den spontana i fackföreningarna och andra grupper), dels det *sociala livet* med dess »rörelser» och »frågor» (såsom arbetarefrågan, bondefrågan, »Mittelstandsbewegung», egnahems- och bostadsfrågorna, nykterhets- och sekteriströrelserna, kvinnofrågan), dels slutligen statens »*Soziale Fürsorge*» (arbetsförmedlingen, arbetarskyddet, det sociala förlikningsinstitutet, socialförsäkringen m. m.). Men då torde det också visa sig, att ämnets naturliga plats

inom den vetenskapliga organisationen är inom den filosofiska fakulteten, vid statskunskapens sida, varmed naturligtvis icke förnekas framträdande beröringspunkter med juridiska discipliner (såsom förvaltningsrätten).

För att markera en sådan inriktning av ämnet synes den av motionären valda rubriken böra övergivas till förmån för någon som icke a priori begränsar horisonten. Det är efter min mening nog att säga *sociopolitik* i st. f. socialpolitik; ifall termen förefaller främmande, kunde man också säga *politisk sociologi* eller enkelt *samhällsvetenskap*. Att taga positiv ståndpunkt i den formfrågan är emellertid icke min uppgift här. Det har varit nog att här undersöka frågorna, om ärendet förtjänar och om det behöver utredas: på dem båda har svaret utan tvekan blivit ja.»

Härefter, och sedan fakulteten någon stund överlagt rörande detta ärende, beslöt fakulteten såsom svar å remissen göra följande uttalande.

»Den filosofiska fakulteten finner förslaget om professorer i »socialpolitik» värt beaktande icke mindre ur bildningsvärdets och den akademiska organisationens än ur tidsenlighetens synpunkter. Fakulteten finner därjämte, att en professor i detta ämne, eller i »samhällslära», som fakulteten anser professuren lämpligen kunna benämnas, bör på grund av ämnets natur hava sin plats inom filosofiska fakulteten, där lärostolarna i statskunskap, statistik, praktisk filosofi och historia dessutom erbjuda naturliga anknytningspunkter. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke, åtminstone till en början, professuren i detta ämne skulle kunna inom fakulteten förenas med en professor i nationalekonomi. Fakulteten får på grund härav för sin del tillstyrka den begärda, i och för sig nödvändiga utredningen.»

Juridiska fakultetens i Uppsala yttrande.

§ 7.

Då nu detta ärende till behandling företogs, avgav dekanus professoren Reuterskiöld följande yttrande:

»Den ifrågasatta nya lärostolen skulle visserligen kunna anses av det skäl överflödigt, att intet hinder finnes för »socialpolitikens» inordnande redan nu under den skytteanska lärostolen i politik; tvärtom vore en dylik utveckling helt naturlig. Men därmed vore ej vunnet, vad med förslaget avses — en till detta ämne begränsad lärostol. För min del nödgas jag dock betvivla nyttan av en sådan lärostol, varemot jag finner det både lämpligt och riktigt att inrätta en sådan i samband med nationalekonomi, varigenom en viss specialisering inom detta ämne kunde ske, förutsatt att nationalekonomien bibehölle egen representant även oberoende av denna kombination. En lärostol i allenast »socialpolitik» skulle, särdeles om den inrättas utanför juridisk fakultet, alltför lätt förlora sin vetenskapliga både objektivitet och karaktär i övrigt och nedsjunka till ett dagspolitiskt bearbetande av aktuella frågor med risk att antingen förlora all betydelse eller tagas i partisynpunkternas tjänst och ledband. Jag vill ytterligare tillägga, dels att redan beteckningen »socialpolitik» synes mig nog så svävande såsom beteckning på en vetenskaplig disciplin av någorlunda begränsning, dels att en lärostol, omfattande denna disciplin med eller utan förening med nationalekonomi, endast om den inrättas inom juridisk fakultet, kan få nödig ryggrad och praktisk betydelse, i det att den städse måste i främsta rummet beakta lagstiftningen på detta område och därvid måste ställas i nära kontakt med såväl näringsrätten som framför allt förvaltningsrätten, vilken redan nu vid detta universitet omfattar och behandlar socialförvaltningen såsom en huvuddel. Möjligheten av en kombination »socialförvaltning med socialpolitik», varvid ur förvaltningsrätten skulle utbrytas socialförvaltningen, bör därför även framhållas, ehuru en dylik utbrytnings lämplighet med hänsyn till förvaltningsrätten i dess helhet visserligen måste synnerligen starkt betvivlas.

Jag vill sålunda för min del icke avstyrka förslaget, men väl hemställa att, därest »socialpolitik» anses böra som särskild vetenskaplig disciplin representeras vid universitetet, detta sker inom juridiska fakulteten och på det sätt Kungl. Maj:t, efter utredning och yttrande av fakulteten, finner lämpligast med fäst avseende även å fakultetens verksamhet i övrigt. Att åter inrätta »professorer» i socialpolitik inom annan anstalt än universitetet, så vida det ej sker inom någon vetenskaplig akademi,

kan jag ej tillstyrka, då därigenom inga garantier vinnas för en verkligt vetenskaplig kompetens hos innehavarna, vilka dock finge skenet av en sådan, även där den ej funnes.»

Professoren Davidson, vilken var förhindrad att närvara vid sammanträdet, hade insänt följande yttrande:

»Den ifrågasatta professurens ämne är av mycket omstridd omfattning; beträffande denna punkt är nog att hänvisa till den nyare litteraturen på området, t. ex. Leopold von Wieses Einführung in die Sozialpolitik, 1910. Visserligen gäller om åtskilliga andra professorer, att gränserna för deras ämnes omfång äro svävande, men beträffande socialpolitiken gäller detta i så hög grad, att det ej är tillrådligt att nöja sig med den allmänna beteckningen socialpolitik, utan bör det närmare anges, vad med denna benämning skall förstås.

Att socialpolitiken till en viss grad redan nu kan bliva föremål för vetenskaplig behandling, kan ej förnekas. Det förefaller emellertid, som om motionärens syfte med inrättandet av en professur i socialpolitik icke skulle nås, om professurens innehavare skulle få begränsa sin uppgift till detta, utan att motionärens mening vore att uppgiften även skulle omfatta främjandet av vissa politiska och sociala partiets syften beträffande de sociala förhållandena. Men kommer denna uppfattning att göra sig gällande, är professuren ej lämplig att inordna i en vetenskaplig anstalt. Det saknas ju ej exempel på att professorer av likartat kynne inrättats vid universitet. Skytteanska professurens innehavare skall ju enligt stiftelsebrevet vara »methodo Rameus» och för den år 1741 vid Uppsala universitet upprättade professuren i ekonomi gav Rikets Ständer anvisningar beträffande vad innehavaren hade att lära de studerande. Men i våra dagar skulle varje ansats i denna riktning möta ett enhälligt motstånd från universitetets sida.

Även om nu sist antydda farhåga visar sig vara fullkomligt ogrundad, kan dock lämpligheten av de föreslagna professurernas upprättande vid universiteten ifrågasättas. Innehavarna av professorerna i socialpolitik skulle ha till uppgift dels att biträda vid den socialpolitiska lagstiftningens utarbetande, dels att lämna de studerande undervisning. Fara föreligger att, särskilt på grund av den stora omfattning av nämnda lagstiftningsarbete, professurernas innehavare skulle i så hög grad tagas härför i anspråk, att de icke kunde vid Uppsala respektive Lunds universitet tillgodose undervisningens krav och att universitetet sålunda skulle erhålla professorer, som endast undantagsvis skulle komma att skötas av sina ordinarie innehavare.

Då nu första av nyssnämnda uppgifter för professorerna i socialpolitik enligt motionärens förslag synes vara och väl även skulle komma

att bliva den förnämsta, förefaller det mig, som om den lämpligaste anordningen nu vore att binda de nya platserna vid socialstyrelsen och sålunda där inrätta en eller två tjänster, vars innehavare skulle fungera såsom vetenskapliga experter för socialstyrelsen. En dylik anordning skulle medföra även den fördelen, att målsmännen för socialpolitiken finge lätt tillgång till det för deras forskningar erforderliga materialet. Om två dylika platser inrättades, kunde också en rationell arbetsfördelning mellan dessas innehavare lätt åvägabringas, under det att garantier för något liknande saknades, ifall Uppsala och Lund erhöle var sin professur i socialpolitik.

Med denna anordning vore väl icke oförenligt att dessa målsmän för socialpolitiken kunde meddela undervisning åt de studerande, som ägnade sig åt specialstudier i socialpolitik. Den övriga undervisningen i detta ämne kunde då bestridas i samband med undervisningen i nationalekonomi vid universiteten; om de nya platser i nationalekonomi, varom vid innevarande års riksdag väckts förslag, komma till stånd, skulle nog detta undervisningsbehov kunna vederbörligen tillgodoses.»

Professoren Westman yttrade:

»Erkännas måste, att en viss grund finnes för en farhåga, att om professurer inrättas med det ämnesområde, som föreslås i motionen, deras innehavare icke skulle bedriva en verksamhet av rent vetenskaplig natur utan i stället komme att låta sina utredningar och framställningar påverkas av beredvillighet att tjäna det ena eller andra partiets politiska och sociala syften. För alla samhällsvetenskaper föreligger utan allt tvivel en fara att genom främmande och tillfälliga inflytelser föras på avvägar. Det enda verkliga skydd, som finnes häremot, är en stark vetenskaplig anda vid universiteten. Om den makt, som utövas av en sådan anda, vittnar utvecklingen av de båda professurer, som professoren Davidson omtalar i sitt utlåtande. Visserligen gjordes vid deras inrättande försök att i viss riktning inskränka lärofriheten för deras innehavare, men i våra dagar äro dessa lika obundna som andra professorer.

Den enda avgörande invändning, som från universitetssynpunkt skulle kunna riktas mot det framställda förslaget om professurer i socialpolitik, vore om det kunde uppvisas, att det ämne, som skulle falla inom en dylik professurs läroområde, ej kunde göras till föremål för vetenskaplig behandling. Ett sådant påstående torde emellertid ej med fog kunna framställas. Man kan, synes det mig, ställa sig på den positiva ståndpunkt jag alltså i detta avseende intager, även om man beaktar, att de gränslinjer, som skola innesluta en dylik professurs område, ej äro uppdragna och kanske alltid måste hållas i ej ringa grad

svävande. Tydligt synes emellertid vara, att man i varje fall kan bestämma en dylik professurs arbetsfält så pass noga, att man kan säga, att det skulle komma att ligga på åtskilliga andra samhällsvetenskapers *tillämpningsområden*. För att taga endast ett exempel skulle påtagligen en bearbetning av bostadsfrågan falla därinom. Det skulle vara lätt att anföra bevis för ett påstående, att en mängd av de problem, som inom dessa tillämpningsområden ej äro tillräckligt bearbetade, i hög grad ur rent vetenskaplig synpunkt äro förtjänta av behandling. Att de likväl lämnats å sido beror säkerligen så gott som uteslutande på bristande arbetskraft. Professorerna i de olika vetenskaperna äro i stor omfattning upptagna av den omprövning, som ständigt försiggår inom vetenskapen, och som de måste uppmärksamma och medverka till för att kunna i sin undervisning meddela en modern och levande översikt, var och en av sin vetenskaps centrala delar. En professur, vars innehavare finge till uppgift att bearbeta just tillämpningsområdena, skulle alltså kunna omhändertaga arbetsuppgifter, som eljest lätt få ligga nere. Hans verksamhet skulle säkerligen kunna i synnerlig grad gagna det allmänna, då erfarenheten givit vid handen den stora betydelsen av att den teoretiska utredning, som ofta oundgängligen behöves vid samhällsfrågors lösning, i god tid upptagas av en person med vetenskaplig bildning och av honom utföres efter rent vetenskaplig metod.

Att professurer av dylik art, om de inrättas, förläggas till universitetet, synes vara en förutsättning för att de skola kunna fylla en uppgift sådan som jag sökt angiva. Endast vid universitetet komma de i den förbindelse med de övriga vetenskaperna, främst samhällsvetenskaperna, vilken är oundgänglig. Endast vid universitetet kan den undervisning, som vid dylika lärostolar borde meddelas inom sådana socialvetenskapliga områden, som äro av särskild praktisk tillämplighet, nå dem, som utbilda sig för blivande verksamhet inom socialstyrelsen eller för andra uppgifter, för vilka fackutbildning av ifrågavarande art är av betydelse. Om däremot en socialpolitisk professur inrättas vid socialstyrelsen, kommer med all sannolikhet dess innehavare att ganska snart inordnas som en kraft i verkets löpande utredningsarbete och resultatet således att bli, att socialstyrelsen erhåller en ny tjänst i tredje lönegraden. Å andra sidan måste emellertid framhållas att det för en universitetsprofessor i här berörda ämne måste vara ett så gott som nödvändigt arbetsvillkor, att han ernår en nära förbindelse med socialstyrelsen och där har så att säga sin institution. Det bör sålunda tagas under omprövning, huruvida han lämpligen kan erhålla fritt tillträde till denna styrelses arbetsmaterial och sammanträden.

Vad jag här anfört torde vara tillräckligt för att stödja min mening, att en utredning bör verkställas med anledning av det yrkande, som framställles i den remitterade motionen.»

Härefter beslöt fakulteten på förslag av professoren Westman avgiva följande yttrande i ärendet:

»Då fakulteten anser önskvärt, att åtgärder vidtagas för att främja den vetenskapliga beredningen och bearbetningen av socialpolitiska frågor, som framträda till praktisk handläggning av de offentliga organen, får fakulteten för sin del förorda det yrkande om utredning, som framställles i den till yttrande remitterade motionen.»

Det större akademiska konsistoriets i Uppsala yttrande.

Med anledning av förevarande remiss rörande väckt motion angående inrättande av professur i socialpolitik vid universiteten i Uppsala och Lund får det större akademiska konsistoriet under hänvisning till de av juridiska och filosofiska fakulteterna i ärendet avgivna yttranden, intagna i bilagda utdrag av konsistoriets protokoll, tillstyrka föranstaltande av utredning i ärendet, varvid konsistoriet för sin del vill uttala önskvärdheten av att en professur uti ifrågavarande ämne vid Uppsala universitet upprättas.

Filosofiska fakultetens i Lund yttrande.

§ 138.

Professorn Wallengren hade i samråd med docenten Sommarin formulerat följande yttrande, som fakulteten beslöt avgiva som sitt:

»Fakulteten finner otvivelaktigt, att med den oerhörda stegring i betydelse, som de sociala problemen under de senaste årtiondena företett och alltjämt förete, behovet av en vidsträcktare spridning och fördjupning av social kunskap gör sig med styrka gällande. I undervisningen vid folkskollärareseminarierna har insikten härom tagit sig uttryck i införandet av ekonomilära såsom särskilt undervisningsämne, och i det nyligen framlagda betänkandet rörande ordnandet av nykterhetsundervisningen har föreslagits undervisning vid de allmänna läroverken i samhällslära. Att vidare insikter av dylik art för förvaltningens funktionärer bliva i allt mera ökad måtto nödvändiga, är uppenbart. Det förefaller helt naturligt, att de påpekade förhållandena måste återverka även på utvecklingen av den högre vetenskapliga forskningens officiella organisation. För Lunds universitet har sålunda inrättandet av en pro-

fessur i exakt samhällslära eller statistik länge varit ett önskemål och framstår alltjämt som ett oundgängligt behov. Ett ytterligare utökande av de samhällsvetenskapliga lärostolarna måste i enlighet med det sagda framstå såsom i hög grad önskvärt.

Huruvida emellertid denna ytterligare utökning, vad den närmaste framtiden beträffar, bör försiggå alldeles utefter den linje, som herr von Koch föreslagit i den till fakulteten för avgivande av yttrande remitterade motionen, torde emellertid kunna sättas i fråga. Fakulteten får i detta avseende göra följande erinringar:

Socialpolitiken är en gren av den tillämpade eller praktiska nationalekonomien. I den akademiska undervisningen torde denna gren av den nationalekonomiska vetenskapen icke utan olägenheter för vetenskapens idkare och fara för studiernas vetenskapliga halt kunna avskiljas från ämnet i dess helhet. Motionären antyder visserligen som ett villkor av principiell innebörd, att innehavarna av de föreslagna professurerna i socialpolitik skola vara nationalekonomiskt bildade. Det torde emellertid kunna fordras, att en akademisk undervisning i socialpolitik icke anförtros åt ordinarie lärare, som icke äger professorskompetens i nationalekonomi. En verklig teoretisk sakkunskap på det socialpolitiska området förutsätter givetvis vetenskapliga insikter i teoretisk nationalekonomi. Endast kännedomen om det ekonomiska livets lagar torde nämligen möjliggöra verklig förståelse av sociala förhållanden, deras orsaker och verkningar, samt ett sakkunnigt bedömande av en socialpolitisk åtgärds behövlighet och ändamålsenlighet.

Lunds universitet har, liksom universitetet i Uppsala, för närvarande endast inom juridiska fakulteten en lärostol i nationalekonomi, som dock är förenad med undervisnings- och examinationskyldighet i det rent juridiska ämnet finansrätt. Enär sistnämnda ämne är obligatoriskt för juridiska examina, men nationalekonomien för lägre examina valfritt, torde vederbörande professors undervisningsarbete till väsentlig del komma att ägnas finansrätten. Filosofiska fakulteten har genom stipendierad docent, som med hänsyn till det stora behovet av undervisning fått sitt stipendium förlängt till nio år, vilken tid nyligen utgått, under de senare åren kunnat upprätthålla undervisning och examination i ämnet nationalekonomi och har detta ämne under de senare åren tilldragit sig ett växande lärjungeantal, bl. a. på grund av dess betydelse för blivande lärare i ekonomilära vid folkskoleseminarierna samt för blivande tjänstemän inom vissa grenar av statsförvaltningen, såsom de statistiska verken och socialstyrelsen. Fakulteten saknar emellertid ordinarie lärare däri. Under sådana förhållanden torde det närmaste behovet för universitetet

vara inrättandet av en professur i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten. Därmed synes för närvarande de önskemål, som motionären framställt, på det lämpligaste sättet bliva tillgodosedda.

Fakulteten vill till sist erinra om att vid årets riksdag föreligger utom herr von Kochs motion angående inrättandet av professorer i socialpolitik jämväl en annan motion, framställd i första kammaren av herrar Örne och Bäckström, och med syfte att åvägabringa utredning och förslag i fråga om inrättande av professorer i *nationalekonomi* inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund. I fall denna motion vunne riksdagens bifall, bestode givetvis för Kungl. Maj:t möjligheten att vid fastställandet av arbetsfördelningen mellan professorerna i nationalekonomi inom den juridiska och inom den filosofiska fakulteten, i den mån utredningen därtill kunde föranleda, taga hänsyn till de synpunkter, som herr von Koch i sin motion framlagt.

Fakulteten vill till slut i detta sammanhang ej underlåta att ånyo erinra om det redan omnämnda, sedan åtskilliga år bestående behovet av en professur i *statistik*.»

Juridiska fakultetens i Lund yttrande.

§ 23.

Då ärendet nu till behandling företogs, yttrade professorn Kallenberg: »Med fullt behjärtande av motionens goda syfte kan jag dock för min del ej tillstyrka inrättande av professorer i socialpolitik. Mitt huvudsakliga skäl är, att socialpolitiken ännu ej har karaktären av en särskild vetenskap och knappast kan antagas komma att åtminstone inom en beräknelig framtid erhålla en sådan ställning inom vetenskapernas system. Av en professor i socialpolitik skulle man hava att fördrå först och främst grundliga insikter i nationalekonomi, men därutöver ett betydande historiskt vetande, full förtrogenhet med socialstatistikens metoder och god kännedom om hela den sociala lagstiftningen. Möjligheten att till professur i socialpolitik förvärva en vetenskapsman med full kompetens i dessa olika avseenden kan på goda grunder betvivlas. Det sannolika är, att man finge nöja sig med kompetens i nationalekonomi, och att sålunda den ifrågasatta professuren i verkligheten bleve en professur i nationalekonomi. Men om jag sålunda ej för min del kan tillstyrka bifall till motionen, så ger denna giltig anledning att taga under omprövning frågan om förstärkning av lärarekrafterna i national-

ekonomi. Beträffande denna fråga vill jag ansluta mig till filosofiska fakulteten.»

Professorn *Thyrén* ville, med instämmande i de betänkligheter, som av professorn *Kallenberg* uttalats, särskilt framhålla, att omfånget av de tilltänkta professurerna skulle bli så stort, att det skulle möta synnerlig svårighet att få dem besatta med personer, som behärskade mer än viss del eller vissa delar av deras ämnesområde, vilket till sitt innehåll måste bli synnerligen heterogent. Därtill komme att flera av dessa delar för närvarande inginge under den ena eller andra av redan varande professurer, t. ex. civilrätt, speciell privaträtt, förvaltningsrätt eller nationalekonomi. Vad anginge ifrågasatt professur i nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten ville professorn framhålla nödvändigheten av att av dess målsman krävdes ett visst mått av juridisk utbildning, åtminstone så stor, att han ej stode alldeles främmande för juridisk tankegång och för lagtolkning.

Professorn *Kallenberg* förklarade sig ense med professorn *Thyrén* i vad denne yttrat rörande kravet på ett visst mått av juridisk bildning hos professor i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten.

Professorn *Ernberg* och dekanus professorn *Malmgren* instämde i vad professorerna *Kallenberg* och *Thyrén* anförde.

Professorn *Björling* anförde: »Motionen utmynnar i en hemställa om utredning, och mot en sådan bör icke vara mycket att invända, om än de betänkligheter, som här framhållits, med hänsyn till socialpolitikens betydande omfattning, redan från början ingiva tvekan om möjligheten av ingående sakkunskap inom ett så vidsträckt område hos *en* person. En annan omständighet förtjänar enligt min mening särskilt beaktande, nämligen att den egentliga socialpolitiken icke, lika litet som någon annan gren av politiken, rätteligen lämpar sig som ämne för en universitetsprofessur. Socialpolitiken är väl snarare ett rättesnöre för handlande, en *konst*, än en *kunskap*; och den vetenskapliga objektivitet, som städse bör utmärka den vid universiteten bedrivna forskningen, skulle lätt äventyras, om där bereddtes insteg åt politik av ena eller andra slaget. Ämnet för det socialpolitiska studium, som skulle kunna komma i fråga vid våra universitet, torde därför böra bestämmas som socialvetenskap eller de kunskapsteoretiska förutsättningarna för socialpolitiken, icke denna själv i sin praktiska riktning.»

Det större akademiska konsistoriets i Lund yttrande.

(Konsistoriet instämmer med fakulteterna.)

Yttranden över motionen nr 111.*Filosofiska fakultetens i Uppsala yttrande.*

§ 5.

Härvid föredrogs till en början följande från professor Wohlin inkomna yttrande:

»Till filosofiska fakulteten, Uppsala.

Av filosofiska fakultetens dekanus anmodad att avlämna ett yttrande rörande en till fakulteten remitterad, vid innevarande riksdag i första kammaren väckt motion nr 111 om åvägabringande av utredning och förslag ifråga om inrättande av professurer i nationalekonomi inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund, får jag vördsamt anföra följande.

Såsom i motiven till sagda motion framhålles, gör sig otvivelaktigt på olika områden av samhällsarbetet i vårt land ett behov av nationalekonomiskt utbildade arbetskrafter gällande. Motionärerna hava i detta avseende med rätta hänvisat till de understundom mindre gynnsamma erfarenheter, som vunnits av kristidsorganens sätt att fullgöra sina åligganden, liksom överhuvud av det allmännas ingripande i prisbildning och omsättning, och motionärerna torde äga obetingat rätt i sin uttalade uppfattning, att vid de ekonomiska kristidsåtgärdernas planläggning och utförande större hänsyn ofta tagits till gängse vanföreställningar än till de ekonomiska lagar, efter vilka allt arbete för produktion och fördelning av varor måste rätta sig. Hade inom de tjänstemannakårer och näringskretsar, varur kristidsmyndigheternas personalrekrytering företrädesvis ägt rum, större ekonomisk bildning förefunnits och hade särskilt kvalificerade nationalekonomiska krafter varit att tillgå och erbjudits att deltaga i kristidskommissionernas ledning, skulle med all sannolikhet många för statsverket kostsamma och för allmänheten i vårt land mindre lyckliga kristidsåtgärder hava kunnat undvikas.

Förutom detta kristidens extraordinära behov av ekonomiskt utbildade personer kommer emellertid under den närmaste framtiden, liksom fallet var under tiden före krisen, att föreligga en mera konstant efterfrågan å sådana personer. Det kan sålunda hänvisas till den oförminskade omfattning, vari det offentliga utredningsväsendet i form av kungl. kommittéer, kommissioner samt i departementen och andra ämbetsverk tillkallade sakkunniga alltjämt bedrives, och den mångfald ej sällan

invecklade nationalekonomiska frågor, som härunder skola utredas. Tjänstemännen i Kungl. Maj:ts kansli och i de centrala ämbetsverken sakna merendels, på grund av sin företrädesvis juridiska utbildning, erforderlig kompetens att inträda såsom medlemmar eller sekreterare i dylika beredningar, så snart dessa röra ekonomiska ämnen. Utom statsförvaltningen stående personer med mer eller mindre grundlig ekonomisk utbildning måste fördenskull vanligen tillkallas. En påtaglig brist på sådana arbetskrafter gör sig emellertid sedan gammalt kännbar. Samma förhållande torde råda vid av kommunala myndigheter eller enskilda korporationer föranstaltade ekonomiska utredningar.

Vad fasta arbetsanställningar och tjänster beträffar, för vilka ekonomisk utbildning ingår som erforderligt kompetensvillkor, förefinnas sådana visserligen, såvitt statsförvaltningen angår, blott i ringa antal. Förhållandena i detta avseende kunna dock komma att förändra sig, därest det på sin tid framlagda förslaget om inrättandet av en s. k. statsvetenskaplig examen framdeles skulle bliva förverkligat. Därjämte må erinras om det förslag till omorganisation av diplomat- och konsulatväsendet, som nyligen framlagts av inom utrikesdepartementet tillkallade sakkunniga, och vari som en mycket väsentlig kvalifikationsgrund för inträde och befordran å dessa ämbetsmannabanan angivas kunskaper i ämnet nationalekonomi. Slutligen bör uppmärksammas, att handelskamrarna inom riket, vilka som bekant numera äro auktoriserade, för sina sekreterarebefattningar i första hand behöva nationalekonomiskt utbildade personer, och att detsamma gäller ifråga om åtskilliga andra korporationer och sammanslutningar inom näringslivet ävensom ifråga om många större industriella institutioner och merkantila företag.

Det av motionärerna framhållna behovet av utbildade lärarkrafter i ämnet ekonomilära vid folkskoleseminarierna är jämväl grundat, och sannolikt skall behov av sådana lärarkrafter även komma att framträda vid andra läroanstalter.

Inom de båda statsuniversitetens juridiska fakulteter meddelas visserligen undervisning i nationalekonomi av professorerna i nationalekonomi och finansrätt. Det förhållandet, att i dessa professurer nationalekonomien är förenad med det rent juridiska ämnet finansrätt, ävensom att en omfattande examinationsskyldighet i finansrätt påvilar professorernas innehavare, torde emellertid inskränka på den tid, som dessa sistnämnda äro i tillfälle att i sin undervisningsverksamhet ägna åt nationalekonomien. Att — såsom motionärerna anföra — innehavarna av dessa lärostolar böra vara jurister d. v. s. ha absolverat akademisk examen i en stor grupp ämnen, som ej ha det ringaste gemensamt med den egentliga

nationalekonomien', torde visserligen vara ett missförstånd så tillvida, att avlagd juridisk examen icke är föreskriven som kompetensvillkor för innehavare av sagda professurer, utan det bör liksom ifråga om andra universitetsprofessurer allenast ankomma på vederbörandes ådagalagda vetenskapliga skicklighet och undervisningsförmåga inom professurens ämnesområden. Emellertid anse sig otvivelaktigt de flesta aspiranter å nämnda professurer, för att trygga sin ställning i konkurrensen, praktiskt nödsakade att avlägga juridisk examen, liksom de under alla förhållanden måste bedriva vetenskapliga studier och forskningar i ämnet finansrätt, och dessa omständigheter torde onekligen något förminska möjligheterna att vid varje ledighet besätta platserna med de största vetenskapliga be-
gävningarna i ännu nationalekonomi.

Av större olägenhet än ifrågavarande förhållanden är emellertid, att studerande inom juridiska fakulteten, fränsett enstaka undantagsfall, bedriva studierna i nationalekonomi med uteslutande syfte att vinna betyg i ämnet i avsedd juridisk examen. Då kunskapsfordringarna för betyg i ett ämne, som icke tillhör den juridiska examens huvudämnen, äro relativt låga och i varje fall icke innesluta fordran på självständigt vetenskapligt arbete, bliver det vida övervägande flertalet jurister föga kvalificerade för sådana tjänster och ekonomiska utredningsuppdrag, varom förut nämnts, oavsett att de i regel under sina tjänsteåligganden inom administrationen eller sitt arbete på andra levnadsbanor snart bruka glömma den hastigt inlärdas examenskursen. I minst lika grad, som då fråga är om andra ämnen, kräves emellertid för ernäendet av verklig nationalekonomisk bildning såväl grundliga studier som ock fortsatt självständigt arbete på området. Därtill kommer ytterligare — varom motionärerna jämväl erinra — att nationalekonomien är valfritt ämne i de juridiska examina. Många utexaminerade jurister sakna därför varje insikt i nationalekonomiska frågor. Slutligen äro personer med juridisk examen sällan benägna att söka och oftast ej heller kompetenta för sådana lärarebefattningar, varmed undervisning i nationalekonomi eller 'ekonomilära' är förenad.

Det behov av tillfälle till grundligare vetenskaplig utbildning i nationalekonomi, som av dessa skäl länge gjort sig gällande, har hittills tillgodosetts genom de vid Stockholms högskola, Göteborgs högskola samt Handelshögskolan i Stockholm inrättade professurerna i ämnet ävensom, vad statsuniversiteten beträffar, genom rätten att medtaga nationalekonomi i filosofiska examina och möjligheten att vid studierna för dessa examina begagna sig av professorernas i nationalekonomi och finansrätt undervisning och råd i övrigt. De trenne förenämnda hög-

skolornas professurer — numera fyra till antalet — hava givetvis i nu berört avseende verkat till stort gagn. Emellertid framställer sig härvid för det första till beaktande, att vid handelshögskolan i Stockholm högre vetenskaplig examen icke kan avläggas, samt att studerande vid Stockholms högskola och Göteborgs högskola, som vid dessa högskolor vill avlägga examen i nationalekonomi, är nödsakad att vid respektive högskola jämväl vinna betyg i de övriga ämnen, som ingå i hans examen; ett förhållande, som ej sällan medför svårigheter, emedan sagda högskolor icke äga professurer i alla de ämnen, varmed nationalekonomi brukar förenas. Mycket vanligt är exempelvis att i filosofie kandidatexamen kombinera nationalekonomi och statistik, men vid Stockholms högskola finnes endast en t. f. lärarebefattning i sistnämnda ämne; ofta förekommer även kombinationen av nationalekonomi och matematik, men vid Göteborgs högskola finnes icke någon lärarebefattning i matematik. För det andra ådagalägger erfarenheten, att bland studerande, som av olika anledningar velat eller måst förlägga sina studier till statsuniversitetet, åtskilliga fall förekomma, då vederbörande begagnar sig av möjligheten att medtaga nationalekonomi i filosofisk examen, vilket visar, att ovannämnda högskolor — såsom ock omedelbart förstås — icke ensamma kunna tillgodose behovet av högre vetenskaplig undervisning i ämnet. Det provisorium, som f. n. är sålunda rådande ifråga om examinationen i dessa examina, är emellertid i hög grad olägligt både för de studerande och för universitetet. Då professorn i nationalekonomi och finansrätt, som fallet nu är vid Uppsala universitet, examinerar i filosofiska examina, så är detta ett frivilligt åtagande, men man kan ej gärna i längden vänta, att innehavaren av ifrågavarande juridiska lärostol utan ersättning skall pålägga sig ett sådant arbete. När som helst kan han förklara sig förhindrad därtill. Huruvida undervisningen och examinationen i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten i sådant fall kan upprätthållas, beror på den tillfälliga omständigheten, om docent i ämnet finnes. Möjligheten att städse hava tillgång till en sådan docent är emellertid, när inga befodringsutsikter förefinnas, ganska oviss.

Med hänsyn till vad nu anförts kan jag ej annat än livligt tillstyrka, att filosofiska fakulteten ville i sitt yttrande över berörda riksdagsmotion förorda densamma. Sant är, att framställningen icke, som rätteligen bort ske, kommit från universitetens sida, men å andra sidan går motionen endast ut på begäran om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om omhandlade professurers inrättande, och mot en sådan framställning synas universitetet, i vilkas intresse det otvivelaktigt ligger att få sagda professurer till stånd, icke böra hava något att invända.

Till sist må erinras om att vid innevarande riksdag även väckts motion om inrättande vid statsuniversiteten av professorer i socialpolitik. Detta förslag hade rätteligen bort underställas universitetsmyndigheternas bedömande samtidigt med den nu avhandlade motionen om upprättande av professorer i nationalekonomi. Med hänsyn till frågornas inbördes sammanhang vill jag här tillåta mig uttala som min uppfattning, att fristående professor i socialpolitik icke bör förordas, utan det till grund för framställningen härom liggande önskemålet tillgodoses genom inrättande av professorerna i nationalekonomi, förslagsvis benämnda professorer i 'nationalekonomi med socialpolitik.'

Hessleholm den 3 mars 1919.

Nils Wohlin.»

Efter en längre överläggning beslöt fakulteten härefter på förslag av professor Noreen tillstyrka den begärda utredningen under hänvisning dels till att humanistiska sektionen den 2 september 1912 framställt ett av större akademiska konsistoriet tillstyrkt riksdagspetitum om anslag till inrättande av en professor i nationalekonomi inom fakulteten, dels till professor Wohlins ovanintagna yttrande, och ville fakulteten vidare framhålla, att ämnet nationalekonomi tydligen inom filosofiska fakulteten komme i ändamålsenligt sammanhang med andra ämnen, vilket be styrktes därav att ett flertal yngre nationalekonomici fått sin vetenskapliga utbildning inom filosofisk fakultet.

I protokollet skulle intagas humanistiska sektionens ovanberörda framställning, så lydande:

»Utdrag av humanistiska sektionens i Uppsala protokoll den 2 september 1912.

§ 5.

Till detta sammanträde hade till sektionens samtliga medlemmar utdelats *dels* ett så lydande förslag av professor Schüek:

»Vid 1912 års riksdag väcktes av professor Steffen motion om inrättandet av en professor i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten i Uppsala, vilken motion här bifogas. För min del har jag känt mig fullt övertygad av de skäl, motionären anført, och jag anser därför öflödigt att här upprepa hans argumentation. Statsutskottet yttrade om densamma:

'Den i motionen lämnade utredningen angående gagnet av en professor i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet och motionärens därpå grundade förslag finner utskottet beaktans-

värda. Emellertid bjuder försiktigheten att med största varsamhet framgå vid inrättandet av nya professurer, och riksdagen har ej heller pläгат vidtaga sådan åtgärd annat än efter vederbörlig framställning från universitetsmyndigheterna och sedan ärendet varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning och förslag.

På grund härav och då, så vitt utskottet har sig bekant, någon framställning i ämnet icke gjorts från Uppsala universitet, har utskottet, som ansett sig sakna anledning tillstyrka riksdagen att frångå ovan antydda grundsats i avseende å den förberedande prövningen av ärenden av ifrågakvarande slag, icke kunnat biträda motionen.'

På grund av dessa fakta får jag hemställa, att universitetet måtte till Kungl. Maj:t ingå med begäran om nådig proposition till 1913 års riksdag,

att riksdagen måtte i staten för universitet i Uppsala uppföra en professur i nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten, med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens innehavare att vara underkastad de för dessa förmånens åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser, ävensom att för ändamålet höja det ordinarie anslaget till Uppsala universitet med 7,500 kronor.

Uppsala den 27 augusti 1912.

Henrik Schück.»

och dels ett tryckt exemplar av den i professor Schücks skrivelse omförmälda, av professor Steffen väckta riksdagsmotionen.

Sektionen tog nu, i närvaro av professor Davidson såsom adjungerad ledamot, detta ärende till behandling. Under erinran om att sektionen redan 1911 och ånyo under innevarande år såsom ett trängande önskemål framhållit förvandlandet till professorer av de redan väsentligen i sak men icke i fråga om löneförmåner såsom professorer verkande lärarebefattningarna i nordiska och jämförande fornkunskap samt i konsthistoria med konstteori, och i förhoppning om att det nu ifrågasatta riksdagspetitum icke skulle träda hindrande i vägen för förverkligandet av nyssnämnda redan tidigare i form av riksdagspetitum framställda önskemål, ville sektionen nu enhälligt tillstyrka det väckta förslaget och beslöt sålunda ingå till vederbörande med anhållan om uppdragande bland årets riksdagspetita av ett anslag å kronor 7,500 till en professur i nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten vid härvarande universitet med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma universitetsprofessorer i allmänhet, och med skyldighet för tjänstens inne-

havare att vara underkastad de för dessa förmåners åtnjutande fastställda villkor och bestämmelser.

Juridiska fakultetens i Uppsala yttrande.

§ 6.

Härvid meddelade till en början prodekanus professor Dahlberg, att från professorerna Davidson och Reuterskiöld, vilka voro förhindrade närvara vid dagens sammanträde, hade inkommit följande skriftliga yttranden:

»Motionen går ut på

1) dels inrättandet av en professur i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid vardera av de båda statsuniversiteten,

2) dels borttagande av ämnet nationalekonomi från professorerna i nationalekonomi och finansrätt inom juridiska fakulteterna vid statsuniversiteten.

Angående motionens första del har juridiska fakulteten naturligtvis ej att avgiva yttrande. Vad den andra delen beträffar är först att erinra om att motionärerna bland annat framhålla, att ämnet nationalekonomi kräver flera vetenskapliga målsmän än det för närvarande äger. Vid sådant förhållande hade man haft skäl att vänta, att motionärerna rent av påyrkat, att de nuvarande platserna i ämnet skulle bibehållas och detta med så mycket större skäl, som ändringen av professorerna i de juridiska fakulteterna ej skulle medföra någon minskning av kostnaderna. Att motionärerna ej kommit till detta resultat har berott på två omständigheter. Den ena är, att de anse, att de juridiska ämnena och nationalekonomien ej ha det ringaste gemensamt. Den andra är, att innehavarna av professorerna i nationalekonomi i de juridiska fakulteterna, d. v. s. undertecknad och professor Wicksell, anses ha så vanvårdat sina ämbeten, att den vetenskapliga nationalekonomien i vårt land skulle ha råkat i fullständigt lägervall, därest ej högskolorna i Stockholm och Göteborg och handelshögskolan i Stockholm inrättat professorer i nationalekonomi.

Det förstnämnda av dessa skäl är förunderligt. För varje initierad är det välbekant, att ett mycket intimt samband förefinnes mellan rättsvetenskapen och nationalekonomien och att detta samband även är av den natur, att flera viktiga områden av nationalekonomien (såsom penningkreditväsendet samt fördelningen) ej kunna i alla delar tillbörligt behandlas utan grundlig rättsvetenskaplig utbildning. Till stöd för detta

påstående är det tillräckligt att hänvisa till följande arbeten med juridiskt-ekonomiskt innehåll:

Knies, Geld und Credit.

Knapp, Staatliche Theori des Geldes.

v. Petrazycki, Die Lehre vom Einkommen.

Beträffande det andra skälet förbjuder mig min personliga ställning att uttala mig om detsamma.

Men även den som är övertygad om att jag och professor Wicksell vanvårdat den vetenskapliga nationalekonomien borde ju inse, att detta förhållande ej är tillräckligt skäl att ändra resp. professurers ämnesomfattning och detta så mycket mindre, som professor Wicksell redan lämnat sin plats, och jag snart kommer att göra detsamma.

Slutligen anser jag mig böra påpeka, att den ifrågasatta begränsningen av den juridiska professurens ämne, möter det hinder, att nationalekonomi ingår som examensämne i juridiska examina.

Av det anförda framgår alltså, att motionärernas framställning, i vad den berör juridiska fakulteten, ej förtjänar något avseende.

David Davidson.»

»Med åberopande av vad professoren Davidson anført och under erinran, dels att professoren Davidson själv är vårt lands kanske mest framstående och erkände nationalekonomiske vetenskapsman, dels att efter min mening det icke blott är nationalekonomiens idkare, som behöva rättsvetenskaplig utbildning, utan lika mycket rättsvetenskapen som inom sitt område behöver ständig kontakt med nationalekonomien, hemställer jag, att fakulteten ville som sitt yttrande förklara motionärernas framställning, i vad den berör juridiska fakulteten, ej förtjäna något avseende.

C. A. Reuterskiöld.»

Efter föredragning härav yttrade professoren *Westman*:

»Det mål, vartill motionärerna i sin föreliggande framställning syfta, nämligen att föranleda staten att vidtaga åtgärder för att tillgodose behovet av en vidsträcktare spridd och mera djupgående kunskap i nationalekonomiska spörsmål, är enligt min mening eftersträvansvärt. När det här gäller att förberedelsevis antyda de synpunkter, som kunna vara av betydelse vid en närmare utredning rörande förverkligandet av detta mål och därvid särskilt angiva i vad mån nationalekonomiens ställning inom de juridiska fakulteterna kan anses böra upptagas till

övervägande vid en sådan undersökning, synes det vara ofrånkomligt, att man framställer förhållandena på ett i vissa avseenden annat sätt än motionärerna gjort.

Sälunda kan ej heller jag underlåta att inlägga en gensaga mot det uttalande, som göres i motionen, då där förklaras: »att den vetenskapliga nationalekonomien i vårt land ej råkat i fullständig lägervall beror på den lyckliga omständigheten, att de fria högskolorna i Stockholm och Göteborg samt handelshögskolan i Stockholm upprättat professurer i ämnet». Redan en flyktig översikt av vår inhemska nationalekonomiska litteratur, ja, t. o. m. en hastig bläddring i banden av Ekonomisk Tidskrift borde varit tillräcklig att hindra detta negativa yttrande. Det omdöme det innehåller är för övrigt lika obefogat, vare sig man tar hänsyn till den vetenskapliga författareverksamhet, som utövats av innehavarna av universitetens lärostolar i nationalekonomi, eller jämför antalet vetenskapligt verksamma nationalekonomiska författare, som utbildats av dem, med deras antal, som utbildats vid andra läroanstalter.

Innan jag drager någon slutsats ur denna vederläggning, som varit nödvändig för vinnande av såväl saklig riktighet som rättvisa, anser jag det ändamålsenligt att i tillslutning till ett annat motionärernas yttrande fästa uppmärksamheten vid vissa omständigheter, som ej torde böra förbises.

När motionärerna framhålla, att någon skyldighet att examinera studerande inom den filosofiska fakulteten i nationalekonomi ej förefinnes för professorerna i den juridiska fakulteten, är detta alldeles riktigt. Sådan examination har emellertid förrättats på grund av eget åtagande. Visserligen måste det anses vara för de studerande skäligen likgiltigt, om de examineras av en professor på grund av dennes frivilliga åtagande eller på grund av hans tjänsteplikt, men för den här föreliggande frågan är det av betydelse, att Kungl. Maj:t ej ansett sig böra ålägga de ifrågasvarande professorerna en dylik examinationsskyldighet, ehuru Kungl. Maj:t varit och är befogad härtill enligt kungörelsen den 13 juni 1908 rörande bestämmelser för åtnjutande av löneförmåner efter den nya staten. Kungl. Maj:t har tydligen — och detta med fog — ansett, att en dylik utsträckt tjänstgöringsskyldighet ej skäligen kunde åläggas innehavarna av professorerna i nationalekonomi och finansrätt inom de juridiska fakulteterna med hänsyn till omfattningen av den samlade arbetsbörda, som i så fall skulle ovillkorligen förenas med tjänsten.

Det anförda torde vara tillräckligt för att lägga i dagen, att man vid reformsträvanden har att utgå därifrån, att dessa böra inriktas helt enkelt på att förstärka arbetskraften i nationalekonomi vid universiteten.

Ligger frågan på detta sätt, är det givet, att den utredning om inrättande av en professur i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid vartdera av universiteten i Uppsala och Lund, som begäres i motionärernas slutyrkande, icke behöver bli särdeles omfattande och mödosam, då behovet av en sådan anordning lätt låter sig uppvisa.

Enligt sin motivering vilja emellertid motionärerna i utredningen indraga även en annan fråga. De yttra där, att frågan om en lämplig ardetsfördelning mellan de nya professurerna i filosofiska fakulteten och de förutvarande inom den juridiska måste av Kungl. Maj:t utredas, och förklara, att de riktlinjer äro tilltalande, som uppdragas av herr Steffen i en vid 1912 års riksdag avgiven motion, enligt vilken i samband med ifrågasatt upprättande av nya professurer inom filosofiska fakulteten i nationalekonomi de förutvarande professurerna inom juridiska fakulteten borde begränsas från att omfatta nationalekonomi och finansrätt till ett ämnesområde av finansvetenskap och finansrätt.

Med avseende å en sådan förändring bör till en början erinras, att, såsom professor Davidson framhållit i sitt yttrande till dagens protokoll, densamma icke skall medföra någon besparing för statsverket, men däremot innebära, att det i juridiska examina ingående ämnet nationalekonomi komme att sakna företrädare bland fakultetens lärare. Den skulle vidare ur teoretisk synpunkt uppenbarligen vara olämplig. Finansvetenskapen kan icke anses vara en självständig vetenskap. Den utgör ett kapitel i nationalekonomien eller, som professor Steffen uttrycker sig i sin förut omnämnda motion, en gren av denna vetenskap. Då det givetvis alltid möter stora svårigheter att avgränsa ett kapitel gent emot det allmänna sammanhang, vari det organiskt ingår, är det ytterst vanskligt att finna en tillfredsställande definition för finansvetenskap. Om man emellertid försöksvis definierar den som läran om det ekonomiska förhållandet mellan offentliga korporationer och enskilda, för så vitt fråga är om anskaffande av inkomster åt de förstnämnda, torde en sådan definition vara tillräckligt talande för att ge en föreställning om nödvändigheten av det samband, som äger rum mellan finansvetenskapen och den allmänna nationalekonomien. Visserligen skulle man kunna göra gällande, att meningen med den föreslagna ändringen skulle vara icke att avskilja finansvetenskapen från nationalekonomien utan endast att anvisa professurens innehavare ett närmare bestämt arbetsområde inom sistnämnda vetenskap. I verkligheten skulle dock detta medföra betydande olägenheter. Vid en konkurrens om en på så sätt begränsad professur skulle man sålunda vara nödgad att giva företräde åt en mindre framstående nationalekonomisk författare, vars skrifter låge inom

finansvetenskapens område, framför en mera framstående, som behandlat andra nationalekonomiska problem, och möjligheten att tillsätta professuren på det ur nationalekonomiens synpunkt gynnsammaste sättet skulle alltså förminskas. Det är vidare att märka, att, ehuru den tilltänkta begränsningen föreslagits i finansrättens intresse det icke är troligt, att dess intresse därigenom skulle främjas. Professor Steffen har i sin motion yttrat, att 'vad professorn i finansrätt beträffar, måste han otvivelaktigt vara väl förfaren i den nationalekonomiska vetenskapen för att i allo kunna fylla sin uppgift som forskare och lärare i nämnda juridiska ämne'. I detta yttrande framhålles alldeles riktigt, att professorn i finansrätt måste vara förfaren i nationalekonomi. Hans förfarenhet kan icke vara begränsad blott till finansvetenskap. Det kan i själva verket lätt hända, att professorn i finansrätt för lösningen av ett problem inom denna vetenskap finner sig behöva göra en utredning av dess allmänt nationalekonomiska förutsättningar. Under sådana omständigheter bör man tydligen icke uppdraga gränserna för hans professur så snävt, att en dylik utredning fölle utanför detsamma. Om en sådan begränsning företages och medför den avsedda verkan, att utredningen underlåtes, blir detta tydligen till skada för såväl finansrätten som nationalekonomien. Men man bör, synes det, ej underlåta att föra kritiken mot den föreslagna begränsningen även ur en vidare synpunkt. Man har nämligen anledning att framställa den frågan, om det ej är alltför ensidigt att vilja bestämma området för professurens nationalekonomiska del uteslutande med hänsyn till det finansrättsliga. I sitt yttrande har professor Davidson framhållit och även med exempel närmare utfört, hurusom viktiga förbindelseleder föra från rättsvetenskapen även utanför finansrätten till även andra delar av nationalekonomien än finansvetenskapen. Under sådana förhållanden måste det väl anses mindre välbetäckt att införa organisatoriska bestämmelser, som skulle förhindra en bearbetning av den allmänna nationalekonomien med tillgodogörande av uppslag och synpunkter, som erbjudes av rättsvetenskapen.

Mot de olägenheter, som den ifrågasatta begränsningen skulle medföra, synas icke några med densamma förbundna fördelar kunna uppställas. Att fråga därom blivit väckt, torde närmast vara att betrakta såsom ett uttryck för den specialiseringstendens, som så starkt framträtt inom vetenskapen. I mycket har denna tendens utan tvivel varit till gagn, men det är dock icke ett axiom, att den bör inom alla områden få göra sig gällande på bekostnad av vetenskaplig universalitet och rörelsefrihet. Av det föregående torde ha framgått, att här föreligger ett fall, då en specialisering skulle vara till skada.

Med stöd av vad jag sålunda anfört anser jag mig böra uttala den mening, att det icke föreligger anledning att giva den föreslagna utredningen rörande inrättande av en professur i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund den omfattning, att därvid till behandling även upptages fråga om begränsning av ämnesområdet för professuren i nationalekonomi och finansrätt inom den juridiska fakulteten.»

Professoren Wetter instämde med professoren Westman.

Sedan överläggningen därefter förklarats avslutad, beslöt fakulteten, som ej hade att yttra sig angående motionen, i vad den berörde filosofiska fakulteten, i anledning av remissen framhålla, att i händelse den i motionen föreslagna utredning rörande inrättande av en professur i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid vardera av universiteten i Uppsala och Lund komme till stånd, anledning enligt fakultetens mening ej förefunnes att därvid till behandling upptaga även fråga om begränsning av ämnesområdet för professuren i nationalekonomi och finansrätt inom den juridiska fakulteten.

Det större akademiska konsistoriets i Uppsala yttrande.

Under hänvisning till vad juridiska och filosofiska fakulteterna i ärendet anfört enligt bilagda protokollsutdrag får det större akademiska konsistoriet tillstyrka föranstaltande av utredning i ämnet, på sätt motionärerna föreslagit, och vill konsistoriet för sin del uttala sig för önskvärdheten av en professur i nationalekonomi vid Uppsala universitet, varvid dock konsistoriet av skäl, som juridiska fakulteten anfört, anser sig böra framhålla, att det icke synes vara anledning att i sammanhang med berörda utredning till behandling upptaga frågan om begränsning av ämnesområdet för professuren i nationalekonomi och finansrätt inom den juridiska fakulteten.

Filosofiska fakultetens i Lund yttrande.

§ 71.

»Fakulteten finner, såsom den redan i sitt svar på remiss angående professur i socialpolitik framhållit, framställningen synnerligen beaktansvärd. Fakulteten har också haft den förmånen att i tio års tid inom sig äga en docent i nationalekonomi och har genom denne utan avse-

värda uppoffringar för statsverket på ett tillfredsställande sätt kunnat upprätthålla undervisning och examination i nationalekonomi. Fakulteten har sålunda vunnit erfarenhet om nyttan och nödvändigheten av regelmässig undervisning och examination i nationalekonomi inom den filosofiska fakulteten. Härom vill fakulteten meddela följande närmare upplysningar:

Från och med vårterminen 1909 till och med höstterminen 1918 har examinationen i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten i Lund, där rätten till ämnets medtagande i filosofie kandidats-, filosofie ämbets- och filosofie licentiatsexamen enligt nådigt brev den 14 maj 1909 gjordes oberoende av särskilt beviljad dispens, upprätthållits av docenten Emil Sommarin. Denne har även meddelat den undervisning, vartill skyldighet ålegat honom såsom fakultetens stipendiat, samt under de senare åren varje hösttermin givit en propedeutisk kurs. Såsom det framgår av fakultetens examensprotokoll har ämnet oftast kombinerats med statskunskap och statistik i filosofie kandidatexamen, men jämväl med ett eller flera av ämnena (ekonomisk) historia, (ekonomisk) geografi, matematik, slaviska språk eller filosofi. De examina, i vilka ämnet nationalekonomi sålunda medtagits, synas ha avlagts för vinnande av kompetens till befattningar dels inom rikets och dess större stadskommuners administrativa verk, där statistiska och nationalekonomiska förkunskaper i allt högre grad påfordras, dels inom den privata bank- och försäkringsverksamheten, där kraven på sådana förkunskaper jämväl göras allt mera gällande, samt journalistisk verksamhet. Men även uti examina, som synas ha avsett kompetens till lärarebefattningar vid folkhögskolor och lantmannaskolor samt handelsläroverk och andra undervisningsanstalter torde ämnet nationalekonomi ha medtagits under de senare åren. Detta har blivit fallet i än större omfattning, sedan ämnet ekonomilära upptagits i undervisningsplanen vid våra folkskoleseminarier; och därmed nationalekonomiens växande betydelse i folkundervisningen vunnit ökat erkännande.

Att döma av anteckningslistorna från föreläsningsskurserna i nationalekonomi inom filosofiska fakulteten vid universitetet i Lund ha de offentliga föreläsningarna varje termin bevistats av ett växande antal åhörare, stigande från ett antal av sex under vårterminen 1909 till omkring ett 10-tal följande terminer och under de senaste 20 à 30. Den propedeutiska kursen i början av höstterminen 1918, som synes ha hållits tidigt för att vinna tillräcklig anslutning, räknade 16 deltagare. Nationalekonomiska övningar ha icke hållits sedan vårterminen 1916, då deltagarna i dem utgjorde ett 20-tal. Ett färre antal filosofie licentiat-

examina ha avlagts i nationalekonomi samt ett disputationsprov för filosofisk doktorsgrad. För filosofie licentiatexamen lära studier alltjämt bedrivs av några studerande vid universitetet.

Hela denna anordning har emellertid berott på att docenten Sommarin stått till fakultetens förfogande och kunnat förses med docentstipendium under en period, som Kungl. Maj:t med hänsyn till ämnets vikt alldeles undantagsvis förlängt till nio år. Därmed torde också fakultetens möjlighet att anordna undervisning och examination i nationalekonomi ha varit uttömd, även om det icke inträffat, att genom docenten Sommarins uppdrag som sekreterare i 1917 års bankkommitté undervisning inom fakulteten i nationalekonomi upphört.

Ämnets utveckling inom fakulteten har varit synnerligen löftesgivande och dess upptagande i fakultetens undervisningsplan har visat sig motsvara ett allmänt behov. Fakulteten ser därför med djupt beklagande, att undervisningen i ämnet på grund av yttre omständigheter måst avskrivas, och får därför på det livligaste tillstyrka den väckta motionen.

I detta sammanhang vill fakulteten ej underlåta att betona, att samhällsvetenskapernas ställning inom den nuvarande universitetsorganisationen ej motsvarar de krav, som det moderna samhällslivet med växande styrka uppställer. Den lärostol i statistik, om vilken universitetsmyndigheterna i Lund sedan flera år tillbaka gjort framställning och varav behovet för varje år blir allt oavvisligare, har ännu ej blivit upprättad. I det fakulteten tillstyrker inrättandet av en professur i nationalekonomi och erinrar om sin begäran av en professur i statistik, vill den emellertid i allmänhet framhålla, att den allt starkare demokratiseringen av samhället med nödvändighet påkallar en intensivare och djupare utforskning av det mänskliga samhället och dess lagar, på det att det sociala reformarbetet må kunna byggas på så säkra grundvalar som möjligt. Fakulteten vill därför framhäva vikten av ett målmedvetet och systematiskt utbyggnad av samhällsvetenskaperna vid universitetet.»

Det större konsistoriets i Lund yttrande.

(Konsistoriet åberopar såsom eget yttrande vad filosofiska fakulteten anfört.)